

dinem in significatione vocum. Ratio posita ad hoc non videtur valere: quia significare non sequitur intelligere necessaria consequentia: sicut effectus necessariam causam: quia aliquid potest intelligi prius alio tempore, & natura: nec tamen tunc significari: non enim neesse est, ut intelligens vocem imponat ei, quod intelligit, sed adhuc est ad placitum; ut imponat, vel non. Sed ista propositio, significare sequitur intelligere: intelligenda est, ut illud, sine quo non: quia non potest aliquid significari; nisi intelligatur, sed nec sequitur necessario, nec quoad consimilem ordinem in intelligendo, & significando.

Sed quomodo debeat vox poni analogica apud Logicum tertius modus videtur probatissimus: quia aliter non videretur differentia inter primum modum æquiuocationis, & secundum: nam si vel utrobique vox significaret plura æque primo: vel si in secundo modo significaret tantum illud, cui conuenit proprie: tunc ille modus non videretur esse æquiuocationis. quia ista vox esset simpliciter vniuoca: quia tantum vnum significans.

Sed qualitercumque sit de modo ponendi Analogiam: nullus istorum modorum videtur conuenire enti respectu decem Prædicamentorum. Quod non primus: probant omnes rationes ad oppositum. Similiter non videntur ista habere ordinem in participando ens: quia de quolibet prædicatur in quid per se primo modo, & immediate. Secundus modus non est possibilis apud Logicum. Tertius modus non est in proposito: quia hoc nomen ens non videtur transferri à Substantia ad Accidens propter aliquam similitudinem Accidentis ad Substantiam: cum de utroque prædicatur in quid, per Arist. 4. Metaph. & ista de neutro improprie. Similiter Accidentia prius sunt in sensu, quam substantia: igitur, & in intellectu: igitur possibile est eis imponi nomen significans ipsa, non per habitudinem ad substantiam: etiam Accidens significaretur per hoc nomen, ens, ut attributum substantia: igitur significaretur sub propria ratione: quia ratio attributi est propria ratio Accidentis: igitur simpliciter est ens æquiuocum Substantia, & Accidenti: quia vtrumque significat sub propria ratione.

Propter hoc dicendum, quod hoc nomen, ens, simpliciter est æquiuocum primo mo-

do æquiuocationis ad hæc decem genera prima: præcipue propter hoc vltimum: quia certum est Substantiam significari sub propria ratione, & Accidens alio modo: quia si sub ratione propria significetur Accidens, per hoc nomen ens, hoc esset sibi proprium. Si sub ratione, qua attribuitur substantia, vel sub aliqua alia consimili: illa est propria ratio Accidentis: adhuc sequitur, vtrumque significare sub propria ratione.

Intelligendum tamen est, quod vox apud Logicum simpliciter æquiuoca est: quia, scilicet, æque primo importat multa, apud autem Metaphysicum, vel Naturalem, qui non considerant vocem in significando, sed ea, quæ significantur; secundum id, quod sunt, est Analoga, propter illud, quod ea, quæ significantur; licet in quantum significantur, non habeant ordinem: tamen in quantum existunt, habent ordinem inter se: ideo ens à Metaphysico in 4. Metaph. & 7. ponitur Analogum ad Substantiam, & Accidens: quia scilicet, hæc, quæ significantur; in essendo habent ordinem: sed apud Logicum est simpliciter æquiuocum: quia in quantum significantur per vocem, æque primo significantur.

Ad primum argumentum principale dico, quod circa ens non est contradictio, nisi facta distinctione: vel supponendo ens accipi in affirmatiua, & negatiua, pro eodem: & hoc modo est contradictio in æquiuocis: quia tunc sumuntur, ut vniuoca: quia tantum pro vno significato.

Ad secundum dico, quod quantum est de vi sermonis, non contrahitur ens per aliquod additum; nisi æquiuocum possit contrahi: tamen per aliquod additum potest fieri, vel esse contractio quoad videntes, ut referant intellectus ad idem: sicut nomina propria contrahuntur per cognomina superaddita quoad vsum loquentium, non quoad significationem vocis in se.

Ad tertium nego omnem consequentiam ab ente ad aliquid, & e conuerso: nisi prius facta distinctione, & sumpto ente pro illo significato: & tunc non est proprie consequentia: substantia; igitur ens, sed illatio eiusdem ex se.

Ad probationem consequentia dico, quod antecedens, quod est simplex, potest esse verum sine consequente multiplici: nisi consequens sumatur in vno sensu: quia ipsum, ut multiplex, nec est

Tex. com.
2.
Tex. com.
14. & 15.

verum, nec falsum; sed distinguendum.

Ad quartum dico, quod hæc est multiplex: substantia est nihil: sicut hæc: substantia est non ens: & est vera in aliquo sensu: quia substantia est nulla qualitas, vel non qualitas: quia aliquid, cuius negationem importat nihil, non videtur esse communius quam ens: cum exponatur aliquid: id est aliqua res, & res non est communius ente.

Ad quintum patet: quia prædicari in quid de substantia, & quantitate, inest enti sumpto æquiuoce. nec sequitur, prædicatum ita esse idem, sicut modus prædicandi: ut sæpe dictum est: quia ad vnitatem speciei modi prædicandi sufficit vnitatis proportionis, in his, quibus inest talis modus.

Ad sextum dico, quod possibile æquiuoce est nomen primæ intentionis, siue impositionis; & secundæ: primo modo significat potentiam, vel ordinem ad actum; & diuidit ens; & est æquiuocum: sicut actus in diuersis generibus: secundo modo significat modum compositionis: & isto modo non est æquiuocum: & non est minus commune ente, quod diuidit in decem Prædicamenta: & est vniuocum; sicut cetera intentionalia. Hoc modo procedunt probationes de consequentia, & contradictione. Hæc distinctio potentia potest haberi quinto Metaphysicæ cap. de potentia.

Ad septimum dico, quod diuisio incipit à sic vno, quali modo vnus est diuisio: diuisio autem entis in decem genera, est diuisio vnus non generis; sed vocis in significationes: & ideo incipit sic ab vno, scilicet, vna voce.

Ad octauum dico, quod omnis multitudo reducitur ad vnum, quod nihil sit illius multitudinis: sicut multitudo primæ causa, & causatorum, non reducitur ad aliquod vnum extra illam multitudinem: quia sic sequeretur, aliquid esse prius primo, sed tota illa multitudo reducitur ad vnum, quod est aliquid illius multitudinis, cui alia attribuuntur; ut ad primam causam: ita in proposito multitudo Substantia, & Accidentis reducitur ad vnitatem substantia; non autem aliter, quod sit extra hanc multitudinem.

Ad aliud de septimo Physicorum dico, quod Aristot. intelligit ibi de comparatione, quæ est secundum aliquam natu-

ram participatam ab utroque extremo secundum magis, & minus: quia magis, & minus, non faciunt æquiuocationem, sed talis comparatio non est secundum ens, sed comparatio, quæ est secundum ordinem aliquorum ad inuicem: est enim Accidens minus ens Substantia: id est in essendo habet ordinem ad Substantiam: & hæc comparatio non requirit vniuocationem.

Ad aliud argumentum de subiecto Metaphysicæ dico, quod ad vnita tem scientia sufficit vnitatis Analogia in subiecto: ut determinatur quarto Metaphysicæ. scilicet, quod omnia, quibus conuenit subiectum scientia, habent per se attributionem ad vnum primum in essendo, & cognoscendo. Cum ostenditur subiectum esse necessarium vniuocum, dico: quod omnes illæ auctoritates, & probationes, procedunt de subiecto demonstrationis: quando autem subiectum scientia est Analogum, de illo, secundum se non sunt demonstrationes; sed de primo, ad quod omnia alia attribuuntur: quia ad determinandum de multis Analogis sufficit determinare de primo, ad quod omnia alia attribuuntur: ut dicitur in principio septimi Metaphysicæ. nec est inconueniens de subiecto scientia secundum se nullam passionem ostendi, quando est Analogum, si tamen passionem ostendantur de primo, ad quod alia attribuuntur.

Ad aliud dico, quod Aristot. ratio innuit, verum esse vniuocum in Principijs sempiternorum, & ipsis sempiternis: & concedo vnitatem, quod verum, quod consequitur entitati rei in se, sit vniuocum omnibus substantijs; & ens esse vniuocum illis: sed ex hoc non sequitur ens esse vniuocum decem generibus: quia omnes substantia sunt in vno genere.

Ad illud autem, quod accipitur in argumento: quod omnia sunt causa, vel causata: & illis ens est vniuocum: ergo omnibus. Dico: quod causa, & causatum: vniuersale, & particulare: & multa huiusmodi differentiæ, non tantum consequuntur ens secundum rationem eius communem, sed in particulari: ut in eodem genere, vel in eadem specie, sicut in generatione vniuoca, causa, & causatum sunt eiusdem speciei. Vnde ad formam argumenti dico, quod dicitur de causa, & causato, est vniuocum: verum est, quando sunt eiusdem generis, non autem de omni causa,

& causato: quia non est de substantia, & accidente.

Ad aliud dico, quod Principia cognoscimus; in quantum terminos cognoscimus: ut dicitur primo Posteriorum: & ideo illud Principium potest esse notissimum, cuius veritas est notissima cognitio terminis. Vnde certitudini Principij non repugnat multiplicitas terminorum: nec est aliquid certius habens terminos non multiplices: quia aliud non est ita manifestum cognitio terminis.

Ad aliud concedi potest maior: quia primum obiectum intellectus potest vnicuique actu intelligendi intelligi: quod non contingit de æquioco: quia in æquioco nullus conceptus est idem; sed sola vox. Ad minorem dico: quod primum obiectum intellectus est substantia: quia ut dicit Aristotel. in principio septimi Metaphysic. substantia est primum omnium entium cogitatione: quod non intelligitur de prioritate temporis, sed naturæ: scilicet, quod cognitio eius est perfectissima. Ad auctoritatem Auicenæ potest concedi vera sic; quod accipit ens pro vno significato, quod est primum: scilicet, substantia. Vel dicitur forte: quod duplex est ratio, à qua hoc nomen substantia imponitur: scilicet, subsistendi, & substandi: ens autem imponitur ab actu essendi: sed actus essendi videtur ratio simplicior, quam actus substandi: & ideo ens primum occurrit intellectui, quoad rationem, à qua est nominis impositio: quia est simplicissima: sed quoad essentialiam significatam substantia intelligitur, quando ens primo intelligitur. Hoc patet in alijs nominibus synonymis: quia illam essentialiam eandem significant: tamen imponuntur à diuersa ratione: sicut lapis, & petra: & quando intelligitur essentialia significata per vnum, intelligitur essentialia significata per aliud: quia eadem est; sed non oportet ea cogitari quantum ad rationes, à quibus est impositio nominum.

Ad aliud: qui dicit ens non dicit substantiam, nec Accidens: si illud est verum; tantum intelligitur, quantum ad rationes, à quibus nomina imponuntur: non autem quoad essentialiam significatam. Ad aliud dico, quod illa ratio, à qua im-

ponitur ens, non est vna; sed æquioca in diuersis: sicut, & ens.

Contra ratio entis non est eadem rationi substantiæ per prius dicta: neque rationi, à qua imponitur nomen Accidentis; sed simplicior vtrique: igitur cum in vtraque includatur, vtraque habet illam cum illo addito: ergo illud est commune vtrique.

Dici potest: quod ratio essendi est simplicior ratione substandi; & æquiocè sumpta est simplicior ratione accidenti: & ita æquiocè sumpta conuenit vni, & alteri: & ita potest esse æquiocum illis: licet neutri sit omnino idem; sed simplicius vtroque: quia non est vniocè sumptum simplicius vtroque.

Contra responsionem datam ad argumentum ante penultimum: scilicet, de obiecto intellectus: arguitur sic. Nihil cognoscitur ab aliqua virtute, nisi quod participat rationem primi obiecti illius virtutis: si igitur substantia sit primum obiectum intellectus: cum Accidens non sit substantia; non per se intelligeretur: quod est manifeste falsum: quia Accidens est per se sensibile: igitur intelligibile. Maior patet: quia nihil per se videtur, nisi sonus, coloratum, vel lux nihil per se auditur nisi sonus: & sic de cæteris.

Potest dici, quod non oportet omne per se cognoscibile ab aliqua virtute suscipere prædicationem primi obiecti illius virtutis in recto: sed sufficit, quod habeat per se habitudinem, in quantum cognoscitur, ad primum obiectum illius virtutis: sensibilia enim communia per Aristot. secundo de Anima, sunt per se sensibilia ab omnibus, vel pluribus sensibus: nec tamen proprium obiectum alicuius sensus prædicatur de eis in recto: quia numerus, & figura, non est color, vel sonus. Sed ideo per se sentiuntur: quia habent per se habitudinem, & attributionem; in quantum cognoscuntur ad propria sensibilia: quia faciunt diuersitatem in modo sentiendi, & immutandi sensus à sensibili proprio sic Accidentia; in quantum cognoscuntur ab intellectu; habent per se attributionem ad Substantiam: licet non sint substantiæ: ideo stat, quod per se intelliguntur.

Ad aliud: qui dicit ens non dicit substantiam, nec Accidens: si illud est verum; tantum intelligitur, quantum ad rationes, à quibus nomina imponuntur: non autem quoad essentialiam significatam.

Text.com. 63. & inde

Sum-

Summa textus.

QVIA omnia Prædicamenta tripliciter comparari possunt: primo ad aliud quod commune, in quo conueniant æquiocè, vel Analogicè; scilicet, ad ens: vel, quodlibet prædicamentum ad sua inferiora, de quibus vniocè dicitur: vel tandem potest vnum Prædicamentum ad aliud comparari, quatenus scilicet, vnum quodammodo aliud denominat: antequam igitur iuxta hanc triplicem Prædicamentorum comparisonem Doctor cum Aristotele de æquiocis, vniocis, & Denominatis, differat; interrogat primo; an ens sit decem Prædicamentis vniocum? Partem affirmatiuam quindecim argumentis persuadere nititur: & quia communitas entis respectu Prædicamentorum, aut debet esse vnioca, aut æquioca, aut saltem Analoga. Triplicem statuit conclusionem.

1. Conclus.

Dicens primo. Ens non est vniocum decem Prædicamentis: hanc probat auctoritatibus, & rationibus, quæ habentur ibi: ad oppositum est Porphyrius.

2. Conclus.

Secundo dicit: quod ens non est Analogum ad decem Prædicamenta: hæc habetur, & probatur ibi: Sed qualitercunque sit de modo ponendi Analogiam.

3. Conclus.

Tertio tandem ait: quod hoc nomen, ens, simpliciter est æquiocum primo modo æquiuocationis ad hæc decem genera prima: hanc probat à sufficiente diuisione. Et ultra: quia apud Logicum vox non est Analoga: sed simpliciter vnioca, aut æquioca: & cum ex prima conclusione, ens non sit vniocum; erit simpliciter æquiocum decem Prædicamentis.

Denique soluit argumenta, quæ vniocationem entis probare videbantur: quorum solutiones Logice procedunt in aliquibus: in alijs autem Metaphysicè: sed tam in multis istarum, quam illarum, secundum aliorum opiniones procedit: ad suum enim inuentum sufficiebat argumenta soluere; ne probare viderentur ens esse vniocum Logicè decem Prædicamentis.

Cæterum: quia hæc quæstio difficilissima est, & à Doctore multis in locis agitata: imo quod magis est, in ipsa sibi contraria videtur: nam in his Logicalibus: ut patet hic, & quæst. 6. Vniuers. ad quartum, & quæst. secunda Anteprædicam. & in Elench. quæst. 15. & primo Physicorum quæst. 7. & quarto Metaph. quæst. 1. tenet, ens esse æquiocum Substantiæ, & Accidenti; ac decem Prædicamentis. In primo verosententiarum dist. 3. quæst. prima & secunda, & distinct. octaua quæst. secunda vniocum esse affirmat: ideo hanc quæstionem ad longum per non-nullos Articulos explanare necessarium fuit: ut doctrina Doctoris eluceat.

ARTIC. I.

An ens sit vniocum enti reali, & rationis?

QVIA ens nominaliter sumptum dupliciter accipitur, transcendenter, ut est commune ad omne ens reale; & transcendentissime, ut de ente reali, & rationis, dicitur: ideo de hac communitate transcendentissime inquitimus in præsentibus an sit vnioca; vel æquioca; & quid de ea sentiat noster Doctor. In qua re est prima sententia Nicolai Boneti primo Metaph. cap. 6. asserentis ens esse vniocum enti reali, & rationis: probatur primo auctoritate Doct. qui in primo Reportationum dist. 29. quæst. 2. & quæst. 3. quodlib. hoc videtur affirmare: igitur, &c.

1. Sentent.

1. Argum.

2. Argum.

Secundo, intellectus potest esse certus de aliquo, quod sit ens; & dubitare an sit reale, vel rationis: ergo ille conceptus, de quo est certus intellectus, est vniocum.

2. Sentent.

3. Argum.

Tertio, primum principium dicitur æqualiter de ente reali, & de ente rationis: ergo suum subiectum debet esse vniocum.

2. Sentent.

Secunda sententia, & opposita, videtur esse Doct. supra quæst. 2. Scilicet contra hoc vltimum, potest argui sic: & in primo sent. dist. 29. in probatione primæ conclusionis, quam sequuntur multi eius discipuli, quos refert Badius ibidem; licet iste dicat Doctorem in hoc Problematicum fuisse: sed quidquid sit de hoc: dicendum. Ens transcendentissime sumptum est æquiocum enti reali, & rationis: probatur hæc vnioca ratione fundamentalis: si ens, ut sic, diceret conceptum vnum; vel ille esset secluso opere intellectus; vel non: si primum: ergo aliquid, quod esset, secluso opere intellectus, & reale; includeretur quidditatiuè in illo, quod est ens rationis: si secundum: ergo quod est ens rationis, quidditatiuè includitur in ente reali: quæ duo implicant; nam quod ens rationis sit quidditatiuè ens reale: vel quod ens reale sit quidditatiuè ens rationis, implicatorium est: ac per consequens, etiam implicat dati conceptum vniocum enti reali, & rationis: sed talistolus est æquiocum in primo æquiocationis gradu.

Conclus.

Ad hanc rationem, quam desumpsit Auctor formalitatum ex nostro Francisco de Marchia, respondet Bonetus: conceptum illum commune nec esse reale, nec rationis: sed abstrahere ab vtroque, & esse vtrumque permissiue: sicut conceptus animalis nec est rationalis, nec irrationalis; sed abstrahit ab vtroque; eisque vtrumque permissiue.

Sed ad hanc solutionem respondeo: quod non est simile de animali: quia si aliquis conceptus genericus diuidatur; inter membra diuisoria est dare medium per abstractionem; id est potest abstrahi aliquis conceptus communis: sed de ente transcendentissime capto non est sic: quia super ens reale, & rationis, non datur iste conceptus: quia non datur conceptus in mudo, quia sit vel præter

S 4 opus